כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת קרח ■ כ' סיוון ה'תשע"א ■ 22.06.2011 ■ גליון מס' 126

מכתב למערכת

'לא תעמוד על דם רעך'

שביתת הרופאים - שתיקת הרבנים!!!

ספר החינוך / מצוה רלז:

'שלא נמנע מלהציל נפש מישראל כשנראהו בסכנת המיתה והאבדה ויהיה לנו יכולת להצילו בשום צד'.

שערי תשובה לרבנו יונה שער ג ע - עא:

'...הזהרנו להשתדל בהצלת חברנו ולשית עצות לעזרתם בעת צרתם, ...אם יש לך כח להציל בעצה ובהשתדלות ואתה מראה את נפשך שאין בך יכולת וכח, יקצר כוחך. מדה כנגד מדה. ...הנה המניעה מן ההצלה ושית עצות על העזר, הקב"ה יחשוב לו כפעלו'.

'וטוב ונכון מאד להיות בכל עיר ועיר מתנדבים בעם מן המשכילים, להיות נכונים ומזמנים לכל דבר הצלה בהיות איש או אשה מישראל שרויים בצער'.

שביתת הרופאים נמשכת למעלה מחדשיים, בלי ספק '**איש ואישה בישראל שרויים בצער**'. נלע"ד, מי שיכול, ומונע עצמו למנוע את הצער, עובר על איסור של 'לא תעמוד על דם רעך'.

היכן הרבנות הראשית / רבני הערים / רבני קהילות / רבני צוהר / מנהיגי העם, מתנדבים בעם מן המשכילים???

שם שמים היה מתאהב אם היו נוטלים יוזמה, משקיעים כוח וזמן, כנדרש על פי תוה"ק, לעשות למען הפסקת השביתה הגורמת לכ"כ הרבה צער, ויפה שעה אחת קודם.

(מכתב של ש.מ. ס. / אשדוד. אחד מתוך רבים)

בסודשיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

על שיקולים חוץ הלכתיים
לאחרונה התפרסמה דעתו של הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, המתנגד לכל טיפולי הפריון. אם הציטוט בשמו מדוייק...
המשך בעמ' 2

להתפרק מן המחלוקת
פרשה שלימה מקדישה התורה לנושא המחלוקת, והיא יורדת בה עד פרטי הפרטים, וזאת לא רק מפני התוצאות ההרסניות...
המשך בעמ' 3

שו"ת קיץ
שאלה: האם מותר בשבת למיין את האשפה כדי שנוכל להשליך לכל פח את האשפה המיוחדת לו?...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
מאוצר מתנת חינם
מסופר, שהרה"ק רבי מענדי'לע מווארקי זי"ע אהב מאוד מקטנותו להחזיק שוט של עגלון בידו ולרכב על העגלות...
המשך בעמ' 3

שביבים
- ובני קורח לא מתו
- "נחמתני נחמתני"
- כעתה כן אז
- עבד ה'
- תורה ברוח הזמן

המשך בעמ' 6

ההיבטים השונים של טיפולי פריון עתידי של רווקות בוגרות, שוב עלו השבוע לכותרות. להלן מאמר חשוב בסוגיה זו, שכמה ממרכיביו פורסמו באתר "כיפה", תוך פולמוס חריף עם הרב יובל שרלו

על שיקולים חוץ הלכתיים

הרב יואל קטן שליט"א / עורך "המעין" / ר"מ בישיבת שעלבים

לאחרונה התפרסמה דעתו של הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, המתנגד לכל טיפולי הפריון. אם הציטוט בשמו מדוייק - אני יכול לומר מידיעה ברורה שכל פוסקי ההלכה מכל הגוונים סוברים אחרת, כולל חותנו הגאון הרב אלישיב שליט"א. כולם סוברים שעל בני הזוג לעשות כל מאמץ אפשרי כדי לזכות בפרי בטן, כל עוד הדברים אינם מנוגדים להלכה על פי דעת הפוסק עליו הם נסמכים; מובן מאליו שישנם פרטים מסויימים השנויים במחלוקת בין הפוסקים השונים, כמו בהרבה נושאים הלכתיים אחרים, ועל כך כבר ציוו אותנו חכמים בפרקי אבות 'עשה לך רב והסתלק מן הספק'. אין שיטה אחרת.

אמנם בקיצוניות השניה נמצאים רבנים המפרסמים פסקי הלכה בנושא הזה בו הם מתירים הכל, ברוחב לב, בלי הסתייגויות. אחד מהם כתב ש"הרצון לזכות בפרי בטן הוא יסוד החורג בהרבה מתחום ההלכה" - אך המשפט הזה אינו נכון כלל, או לפחות מנוסח באופן מטעה: הפוסקים מתייחסים הלכתית לצורך הגדול להיות אב ועוד יותר להיות אֵם, ומייחסים משמעות הלכתית לזעקה האוניברסלית שיצאה מפיה של אמנו רחל 'הבה לי בנים, ואם אַין מתה אנוכי'. הוצאת הכאב הזה אל מחוץ להלכה, כאילו מדובר בגורם חוץ-הלכתי שיש בכל זאת להכניס אותו 'בדלת האחורית' כמרכיב בהכרעת ההלכה, אינו נכון. גם לא נכון כלל מה שכתב אותו רב ש"לא ניתן למצוא מקור הלכתי קדום כלשהו לטכנולוגיות הפריה". למרות שטיפולי הפריון המודרניים לא היו קיימים בתקופות קדומות - מצאו פוסקי דורנו תקדימים בספרות חז"ל ובראשונים, גם אם לא ישירים וגם אם לא תמיד תקדימים 'קונבנציונליים', והכריעו על פיהם להלכה על פי כללי ההלכה המקובלים, כפי שזה נעשה בהרבה נושאים הלכתיים אחרים. בניגוד לכך ישנם רבנים שבאופן עקבי מכניסים שיקולים חוץ-הלכתיים כלגיטימיים לכתחילה בפסיקת ההלכה; אך המחלוקות בין הפוסקים בענין זה אינן שונות מכל מחלוקת אחרת בהלכה, והן תלויות בעיקר בשאלה איזה משקל לתת לכל מקור. אי אפשר לפסוק הלכות על פי עקרונות לא-הלכתיים.

הרב, והוא בינתיים יחיד, המייצג את הקיצוניות להיתר, כתב שמותר לעשות כל דבר בשביל "תיקון ליקויים והבאת הזוג הסובל למצב לו זוכים כל הזוגות המקבילים להם", כולל פעולות כמו הפריה חוץ גופית, פונדקאות, תרומת ביצית: "אלו הן פעולות שלא רק מותר לעשות אותן, אלא שכל השותפים בנושא מקיימים מצווה גדולה", הוא כותב. אך הוא מתעלם מכך שקיימות בעיות הלכתיות קשות בפונדקאות ובתרומת ביצית, שאי אפשר להתעלם מהן - בעיות של יחוס, של יחוד וכד' בין ה'הורה' לבין הילד, של צורך-או-לא בגירות כאשר מדובר על תינוק שנוצר בעקבות קבלת תרומה של חומר גנטי מגוי, צורך הלכתי בהשגחה הרבה יותר חמורה מהמקובל ברוב המוסדות הרפואיים כדי שלא תיגרם טעות ('החלפת מבחנות'), ועוד! אני לא קובע שאין אפשרות ושאין היתר להשתמש בטכנולוגיות החדשות האלו כדי לזכות בפרי בטן - אני רק אומר שההיתרים הגורפים האלו מטעים את הציבור, גורמים ל'עיגול פינות' ולהרגשה שבעצם הכל מותר, ועשויים במקרים מסויימים לגרום לאסון הלכתי ומשפחתי ובכייה לדורות. אין שום תחליף לעיקרון הישן והטוב: 'עשה לך רב', וכל מקרה לגופו.

ישנם רבנים שחושבים ששיקול דעתם הפרטי יקבע את הגבולות ההלכתיים - אחרי שהם עצמם פרצו לגמרי קודם לכן את אותם גבולות בדיוק. אחד מהם כתב שלדעתו במצבים לא טבעיים, כמו פונדקאות בגיל מבוגר מאוד או ברירת מין עובר למטרות לא רפואיות, נקודת המוצא ההלכתית צריכה לאסור. אך כאן השימוש בביטוי 'הלכה' מטעה - כי מדובר על שיקול דעת חברתי, לא הלכתי! אחרי שאותו רב התיר את הכל בפיסקה הקודמת בדבריו - למה שהשומע יסמוך על שיקול דעתו היכן מבחינה חברתית צריך לעצור? איך הוא מתיר לעצמו להשתמש בהלכה כקרדום לפתור בה בעיות חברתיות? ממה-נפשך: אם זה מותר הלכתית - שהרב ישאיר את השיקולים החברתיים לבני הזוג, ולא יקבע עבורם ב'כובעו' כפוסק-הלכות מה 'טבעי' ומה 'לא טבעי'! שימוש ב'רחם להשכיר' אצל זוג צעיר הוא טבעי יותר מאשר אצל זוג מבוגר? ואם מדובר על תינוק הנוצר מתרומת זרע ותרומת ביצית ואֵם פונדקאית - על פי איזה קריטריון בדיוק הוא בנם של בני הזוג הצעירים ש'הזמינו' אותו?...

הדרך שדורכת בה קבוצה קטנה מאוד של רבנים, שקולה נשמע ברמה באתרים שונים, בתקשורת, בדפי פרשת שבוע וכד' הרבה מעבר לפרופורציה האמיתית שלה (כמותית ואיכותית), מסוכנת ביותר. העירוב בין דעותיהם הערכיות לבין דעותיהם ההלכתיות גורם לשיבוש כללי פסיקת ההלכה, ולא נותר לקורא פסקי-הלכותיהם אלא לקבל את מסקנתם כ'כזה ראה וקדש' - או להסיק מתוך דבריהם שכמעט תמיד ההלכה עצמה גמישה וכפופה לערכיו של הפוסק; אך ההכרעה הערכית (בניגוד להלכתית) מסורה לכל אחד על פי הבנתו, ומי ישמע דווקא לסרגל ערכיו של הרב הזה? בדרכו זו הוא שובר את החבית - אך לא מצליח לשמור את יינה.

זו אינה הפעם הראשונה שבה אני מתקומם על דרך הפסיקה הזו, שלדעתי פעמים רבות היא חסרת אחריות, פורצת גבולות, ומשאירה בעקבותיה שדות חרוכים. אחרי שמורנו ר' אברהם שפירא זצ"ל התבטא בחריפות נגדה בדיוק בגלל עניינים כאלו איני חושב שדעתי העניה תגרום לרבנים אלו לשנות את דרכם, אבל לפחות הרגשתי צורך להביע ברבים את הסתייגותי, לפי עניות דעתי.

פרשת קורח

להתפרק מן המחלוקת

/ הרב יעקב הלוי פילבר

פרשה שלימה מקדישה התורה לנושא המחלוקת, והיא יורדת בה עד פרטי הפרטים, וזאת לא רק מפני התוצאות ההרסניות של המחלוקת לשלמות החברה, אלא בעיקר מפני שפעמים רבות מופיעה המחלוקת בצורה מתחסדת ומתוחכמת. בעל-מחלוקת כזה היה קרח, עוטף עצמו כלוחם למען האמת והצדק שלנגד עיניו כביכול רק טובת הכלל, כאילו אין לו כל נגיעה אישית במחלוקת זו, ובפוֹזָה כזו אומר דברים כדרבנות: "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'". מפני חומרתה של המחלוקת מזהיר הרמב"ם את בנו עליה בדברים נרגשים: "אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכלה הגוף והנפש והממון, ומה נשאר עוד?! ראיתי לְבָנִים השחירו, ופחות נפחתו, ומשפחות נסחפו, ושׂרים הוסרו מגדולתם, ועיירות גדולות נתעררו, וקיבוצים נפרדו, וחסידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, נכבדים נִקְלוּ ונתבזו בסיבת המחלוקת. נביאים נבאו, וחכמים חִכמו, ופילוסופים חפשו ויספו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה. לכן שנאו אותה ונוסו מפניה, והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה, וגם אל כל שאר-בשרכם אוהב מדנים התנכרו ורחקו קרבתם, פן תספו בכל חטאתם". (אגרת המוסר לבנו אברהם)

והאדם עומד נבוך ושואל: האם כל התפלגות היא מחלוקת? האם מי שאינו מרוצה מהמסגרת שאינה לרוחו, האם אסור לו לפרוש ממנה ולהקים מסגרת אחרת, מקבילה או שונה? - מתי ההתפלגות היא התפלגות שלילית ומתי היא פרישה מותרת? ואכן שאלו המדרש (ב"ר ד): "למה אין כתוב ביום השני 'כי טוב'?" והתשובה היתה: "שבו נבראת המחלוקת, שנאמר: 'ויהי מבדיל בין מים למים'". ומזה מסיקים במדרש: "אם מחלוקת שהיא לתיקונו של עולם ולישובו אין בה 'כי טוב', מחלוקת שהיא לערבובו על אחת כמה וכמה." וכבר שאלו הרי גם ביום הראשון נאמר: "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך" ואם כך לכאורה גם בו נבראה מחלוקת, מדוע למרות זאת נאמר ביום הראשון "כי טוב"? התשובה היא שביום הראשון ההבדלה הייתה בין שני דברים שונים, כמו האור והחושך, ולכן הבדלתם אינה מחלוקת. אבל ביום השני היתה ההבדלה באותו דבר עצמו ("בין מים למים") אפילו אם הדבר לתיקונו של עולם ולישובו מחלוקת זו היא שלילית.

התא המשפחתי הוא אחת המסגרות היותר מקודשות בכנסת ישראל, עד שאמרו שכל המגרש את אשתו מזבח מוריד עליו דמעות, וכן אמרו ששמו של הקב"ה שנכתב בקדושה וטהרה, אמר הקב"ה ימחה על המים, ובלבד להשכין שלום בין איש לאשתו, ואעפ"כ מכירה התורה באפשרות של היפרדות וגירושין, אלא שההיפרדות הזו צריכה להיעשות בהבנה, בהסכמה ובידידות, כמו שאמר אברהם ללוט: "אל נא תהי מריבה ביני ובינך... כי אנשים אחים אנחנו" וסופה של היפרדות זו הוכיח על תחילתה, כשנשבה לוט היה אברהם נכון לסכן את חייו ויצא להצילו. וכן במחלוקת בית שמאי ובית הלל "לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מבית הלל, ולא ב"ה מב"ש, ללמדך שחיבה ורעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר: 'האמת והשלום אהבו'." (יבמות יד ב) בסוף ספרו 'אהבת חסד' מביא החפץ חיים את ה'מרגניתא טבא' של רבי יהונתן ווילנער זצ"ל, בה הוא מזהיר ממחלוקת וכל שכן אם המחלוקת היא של רבים, ועצתו למי שנקלע למחלוקת ש"יכניע עצמו נגד החולקים עליו, ויבקש שלום מהם ולא יהיה שונא אותם, וידע כי כל זאת (שהוא מצוי במחלוקת) עונש מה' על עוונותיו, ויפשפש מאוד במעשיו, כי כשיתקן מעשיו יסורו החולקים עליו, ולא ירע להם בשום דבר, אדרבה יעשה להם טובה בכל עת שיוכל".

סיפור לשבת

{לרגל יום ההילולא של האדמו"ר, רבי מ.מ.מ. מוורקא זצוק"ל, פורסמו בעלון השבועי של "תפארת ישראל" אנטוורפען הסיפורים הרואים אור להלן. ומכאן שלוחה תודתנו. שאול שיף}

מאוצר מתנת חינם

מסופר, שהרה"ק רבי מענדי'לע מוואַרקי זי"ע אהב מאוד מקטנותו להחזיק שוט של עגלון בידו ולרכב על העגלות ואף כשגדל והיה לנער לא חדל ממנהגו זה, והיה הדבר סמלי לגבי עתידו להיות מנהיג. הודות לשוט, זכה לנהוג במרכבת רבינו (הסבא קדישא מרוזין) זי"ע. ומסופר שבהיות הר"ר מענדי'לע בפעם הראשונה בעודו נער עם אביו (הרה"ק רבי יצחק מוואַרקא) זי"ע אצל רבינו (מרוזי'ן) זי"ע, הזמין רבינו זי"ע את הרה"ק רבי יצחק מוואַרקי לנסוע איתו לטייל במרכבתו. הר"ר מענדי'לע שאהב כ"כ את הנסיעה ביקש שיקחוהו עמם. ויאמר רבינו זי"ע "מי שאין לו

המשך בעמוד הבא...

ידיעה במעשי מרכבה לא יוכל לנסוע עמנו", אך הר"ר מענדי'לע קרא בהתרגשות "אבל אני יודע לנהוג", ורבינו זי"ע התפעל מתשובתו של הר"ר מענדי'לע ויאמר לו "אם כן עלה ועשה כן", עלה הר"ר מענדי'לע על דוכן המרכבה, נטל מידי העגלון את השוט עם המושכות, ונסע. בדרך שאל רבינו זי"ע את אביו: "יאמר נא לי הרבי מווארקי מהיכן זכה לבן כזה ?" והשיב רבי יצחק זי"ע: "מאוצר מתנת חינם".

(נר ישראל)

✻

כשהיה אדמו"ר הקדוש הרבי ר' בונים זצללה"ה מפרשיסחא בעיר חדש סמוך לפיליצע, נסע אליו רבינו הזקן מווארקי ולקח עמו את בנו הילד הוא ניהו רבינו הקדוש הצעיר מווארקי, ובעת שהלך ליקח שלום מהרבי ר' בונים, לא בא עמו בנו הילד - רבינו הקדוש מווארקי, רק לקח בייטש (שוט) בידו כדרכו בקודש, וסבב את העיר. והיה שם מלמד אחד שנקרא ר' מאטילי, והוא היה יושב תמיד בחלון ביתו ולומד בהתמדה, והלך הילד ולקח הבייטש ושבר את החלון, והכה בביטש את ר' מאטלי הנזכר, ונעשה לו חבורה בפניו. וכשנודע לו מי הוא הילד, הלך בקובלנא לפני אביו הקדוש. וישאלו לו אביו הקדוש "בני, למה עשית כזאת?". ויאמר לו הילד, אבי, הנה הוא יושב ולומד תורה בחלון, בקול נעים, וכוונתו שכל האנשים והנשים העוברים ברחוב ישמעו את לימודו וקולו הנעים, וכי זהו דרך התורה? לכן שיברתי את החלון, שלא יעשה עוד כזאת. וכששמע זאת ר' מאטלי המלמד, הרכין ראשו בהכנעה, ולא אמר מאומה.

(הגה"ח ר' ישראל ברגר אבד"ק בוקרסט, עשר זכויות)

✻

כאשר באו וספרו להרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זי"ע שהרבי רמ"מ מווארקא מנהל עדה, והיו אצלו בחג השבועות הראשון כשלושת אלפים איש, שאל: אם נתן לכל אחד שלום בידו, והשיבו לו: הן ! אמר הרה"ק מקאצק, "אם כן, הוא רבי, אם נתן יד לשלושת אלפים איש, ולא נעשה מצורע, סימן שהוא רבי".

(הגה"ח ר' נח גד ווינטרויב, בישישים חכמה)

✻

דרכו בקודש של הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע הייתה בהצנע לכת, ואף על פי כן מיד עם תחילת הנהגתו משך אחריו קהל חסידים גדול ורבים שיחרו לפתחו, והרבה צדיקים תמהו על כך, ועל כן החליטו לתהות על קנקנו על ידי שיעשו עמו סעודה וישכרו עמו, וכיון שנכנס יין יצא סוד (עירובין ס"ה.) אולי יגלו צפוניו, וכן עשו.

כשהרבה בשתיית יין, אמרו לו לפתוח פיו ויאירו דבריו, נענה ואמר: איך התירו השבטים לעצמם לשתות יין כשהם אינם מכירים כלל את יוסף הצדיק המיסב עמהם? אלא שהם ראו גם תמהו לראות ב' ניגודים שכאלו אצל יוסף, דמחד אמר "את האלקים אני ירא", ומאידך אמר "חי פרעה", ולא ידעו אם צדיק הוא או אולי להיפך, ועז היה חפצם לתהות על קנקנו של משנה למלך זה, לפיכך החליטו שישבו עמו לסעודה וישכרו עמו, ושמא מתוך כך יגלו מי הוא. אבל - סיים הרה"ק מווארקא - לא עלתה בידם, שלפי שסבר יוסף הצדיק שעדיין לא הגיע זמנו להתגלות, לא גילה להם מאום על אף כל תחבולותם.

(הגה"ח ר' אליעזר דוד פרידמן שליט"א, 'מפי ספרים וסופרים')

✻

סיפר לי איש ישיש אחד מחסידי ווארקי, שהוא היה בווארקי אצל הרה"ק הרמ"מ מווארקי זצ"ל באותו ש"ק שנפטר בו הגה"ק החידושי הרי"ם זצ"ל, ובאותה שבת לא בא הרה"ק הרמ"מ זצ"ל לסעודה שלישית רק אכל בחדרו פנימה, והאיש הנ"ל עמד מאחורי הדלת ושמע איך שהרה"ק רמ"מ זצ"ל זימר בעצמו הזמירות שהיה רגיל לזמר בסוד ישרים ועדה, רק הכל היה בחיפזון ובמרוצה, וכאשר הגיעה הזמן שמותר להדליק נר של מוצש"ק, תיכף התפלל ערבית והבדיל ונסע במרכבתו בדרך שנוסעים לגור, והיה לפלא גדול בעיני החסידים, אחר כך נודע להם מפטירת הרה"ק החידושי הרי"ם זצ"ל.

ושמעתי עוד, שבעת שהגיע הרה"ק רמ"מ לגור קודם הלויה, השכיב את עצמו על הארץ ממש אצל הרי"ם זצ"ל זה אצל זה, ע"כ.

(החסיד ר' יועץ קים קדיש מקראקא, שיח שרפי קודש)

✻

כשהיה אדמו"ר הקדוש (רבי יחיאל) מאלכסנדר זצללה"ה עוד רב בטארצשין, סבל מכאב חזק בעיניו, ואף ע"פ כן נתחזק ונפל ברעיונו ליסע לווארקי, ולא השגיח על שום דבר. ונסע לווארקי לשבת קודש, ובמוצש"ק בחצות הלילה איש לא היה עוד בבית המדרש רק אדמו"ר הק' מאלכסנדר, ומחמת גודל הייסורין שהיה לו, הניח ראשו על העמוד. ופתאום בא רבינו הקדוש מווארקי אליו ואמר לו בלשון שאלה: טארצשינער רב, העינים כואבות לכם. הנה כאשר יודעים שעומדים תחת השמים, ירגישו שהעינים כואבות? בתמיה. וסיפר אדמו"ר הקדוש מאלכסנדר, שמאז והלאה לא הרגיש יותר הכאב בעיניו.

(הגה"ח ר' ישראל ברגר אבד"ק בוקרסט, עשר זכויות)

✻

בחג השבועות האחרון לחייו - שנת תרכ"ח, אמר הרה"ק מווארקי זי"ע בשולחנו הטהור: "הוסיף משה יום אחד" (שבת פ"ח.), ופסק, ואח"כ אמר: "מדעתו!" ולא אמר יותר. וכאשר שמע זאת תלמידו הגדול הגה"ק רבי דוב בעריש מביאלא זצ"ל, מיהר ויצא החוצה ובכה. ואחר הסביר: "הוסיף יום אחד מדעתו" - היינו, "שוב יום אחד לפני מיתתך" (אבות ב', י'), וביקש שיהיה "מדעתו". ואכן כעבור ימים ספורים, ט"ז סיון, נסתלק לעולמו, ומדעתו, בדעה צלולה עד לזיבולי בתרייתא.

(הגה"ח ר' נח גד ווינטרויב, בישישים חכמה)

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה ששואלים רבים מתושבי רעננה שומרי תורה ומצוות:

לאחרונה החלה עיריית רעננה בפרויקט חדש הנעשה בחלקים נרחבים של העיר ומטרתו להפריד את הפסולת היבשה מהפסולת הרטובה לצורכי מחזור ואיכות הסביבה.

תהליך ההפרדה נעשה כך: בכל בניין שבתחום ניסוי הפרויקט, נמצאים שני פחי אשפה. הפח הגדול, הרגיל, שאליו משליכים את כל הפסולת היבשה (סכו"ם חד פעמי, אריזות של מאכלים, טיטולים וכדומה) ופח חום קטן (בנפח של 7 ליטר) שחולק ע"י העירייה ואליו משליכים את האשפה הרטובה (שאריות מאכלים, קליפות של ירקות, הלכלוך שמצטבר במסננת שבכיור, קליפות של גרעינים ופיצוחים[א]).

השאלה היא: בהנחה ונוצרת על השולחן או בכל מקום אחר תערובת של פסולת רטובה ופסולת יבשה, האם מותר בשבת למיין את האשפה כדי שנוכל להשליך לכל פח את האשפה המיוחדת לו?

תשובה: שאלה זו נוגעת ביסודות של מלאכת 'בורר' בשבת ומצד שורת הדין היה צריך להרחיב רבות בהגדרת המלאכה קודם שנגיע לענות על השאלה, אך תקצר היריעה מלהכיל תשובה זו, ולכן אדלג על הקדמה ואגש ישר לעיקר התשובה:

הנה בפוסקים דנו בשאלה דומה והוא מה שמצוי בכיורים מסננת שמטרתה למנוע מאשפה שהיא לא נוזלית לחדור לתוך צינור הביוב. ודנו האם מותר בשבת להשליך את שאריות האוכל לתוך הכיור, שהרי יש כאן חשש של מלאכת 'בורר' בכך שאנו מסננים באמצעות פעולה זו את הנוזל מתוך הפסולת המוצקה. בספר שמירת שבת כהלכתה[ב] העלה להתיר בעניין זה מכמה וכמה טעמים:

א) כיוון שאין בדעתו להפריד בין ב' סוגי פסולת אלא רק להפריד בין פסולת גדולה לפסולת קטנה והרי זה דומה למה שנפסק ברמ"א[ג] שמותר לברור בין חתיכות גדולות וחתיכות קטנות מאותו סוג של דג.

ב) זה נחשב 'ברירה לאיבוד'[ד].

ג) בביאור הלכה[ה] מבואר שכל שאינו מתקן לאכילה או לשימוש לעולם, אין זה ברירה, וכן כאן לא מתקן את הפסולת לשום שימוש.

ד) ב'שלטי גבורים'[ו] מבואר שמתחשבים במה שנקרא בעיני הבריות כשם ברירה, ובנידון זה אין זה נקרא בעיני הבריות כשם ברירה.

והנה נראה שבנידון שלנו לא שייך אף אחד מטעמי ההיתר הנ"ל, דהרי בדעתו בפירוש להפריד בין ב' סוגי פסולת, פסולת רטובה ופסולת יבשה, כמו כן אין זה נחשב כברירה לאיבוד כיוון שמטרת ההפרדה היא למחזר את הפסולת (פסולת רטובה לדשן לחקלאות, ופסולת יבשה ממיינים אותה אחר כך ומה שאפשר למחזר ממחזרים והשאר מטמינים). ולכן גם היתר ג' לא שייך שמתקן את זה לצורך שימוש עתידי, וכן היתר ד' לא שייך שהרי הפרדת הפסולת בפירוש נקראת בעיני הבריות כמיון וברירה.

אמנם מה שיש לצדד להתיר בנידון זה הוא על פי דברי הפרי מגדים[ז] שהסתפק בתערובת של ב' מיני אוכלין שמפרידן ע"מ לאכול את שניהם לאחר זמן שאין זה נקרא בורר, כיוון שבמקרה כזה את מי תגדיר כפסולת ואת מי תגדיר כאוכל? ואם כן הוא הדין בנידון שלנו אי אפשר להחשיב את זה כברירה של פסולת מאוכל או אוכל מפסולת כיוון שאת מי נגדיר כפסולת ומי נגדיר כאוכל.

אך מכיוון שהביאור הלכה דחה את ספקו של הפרי מגדים והוכיח מדברי הרמב"ם שעצם ההפרדה והמיון הוא מהות המלאכה בתערובת של ב' מיני אוכלין, אם כן הוא הדין כאן עצם ההפרדה של הפסולת נחשבת כמלאכת בורר שנעשית לא 'לאלתר'.

ולכן נראה לפי עניות דעתי שאם אכן **נוצרת** תערובת של פסולת יבשה ופסולת רטובה בשבת, וכגון שיש על השולחן שאריות אוכל, קליפות פיצוחים ובהם מעורבבים סכו"ם חד פעמי, אין להפריד ולמיין את הפסולת הזו בשבת (אלא ישליך הכול לפח הירוק) ויש בזה חשש דאורייתא של מלאכת 'בורר'[ח].

א - את הרשימה המלאה ניתן לראות באתר של עיריית רעננה:
http://www.raanana.muni.il/נושאים/עיר+בת+קיימא/הפרדת+אשפה/מה+שמים+בכל+פח.htm

ב - חלק א' פרק י"ב סעיף י"ז והערה מ"ט (מהדורה ישנה: סעיף ט"ז והערה מ"ז)

ג - סימן שי"ט סעיף ג'.

ד - עיין חזו"א או"ח סימן נ"ג ד"ה 'ולענין ברזא' וע"ע אורחות שבת חלק א' פרק ג' הערה מ"א.

ה - שימן שי"ט סעיף ג' ד"ה 'היו לפניו'.

ו - סוף פרק ט"ז למסכת שבת, ולכן אין איסור 'בורר' בהפליית בגד מכינים בשבת ולכן המשנה אוסרת פעולה זאת רק לאור הנר מחשש שמא יטה ולא מצד מלאכת בורר.

ז - עיין בביאור הלכה סימן שי"ט סעיף ג' ד"ה 'היו לפניו' וע"ע שו"ת יבי"א או"ח חלק ה' סימן ל"א אות ה'.

ח - אמנם בפמ"ג משב"ז ס"ק י' כתב להדיא דאין מלאכת בורר בהפרדת פסולת מפסולת, אך אין לדמות זאת לנידון שלנו כיון שהפסולת מיועדת למחזור. והנה יש מקום לומר שלפי התוס' במסכת שבת דף עד. ד"ה 'היו לפניו' שביאר את גדר הברירה בב' מיני אוכלין שאותו אחד שרוצה לאכול כעת הוא האוכל והמין הב' הוא פסולת, א"כ בכה"ג שאת שניהם הוא מניח לאחר זמן אין כאן שם בורר, וכמו שהסתפק הפמ"ג המבוא בבה"ל בסימן שי"ט ס"ג ד"ה 'היו לפניו' ואף שהבה"ל דחה את דברי הפמ"ג על פי דברי הרמב"ם מ"מ יש לומר שהשו"ע והרמ"א נח' במח' התוס' והרמב"ם בהגדרת הברירה בב' מיני אוכלין, ולפ"ז יש לומר שלדעת הרמ"א יש להתיר בכה"ג, אמנם מלבד מה שמוכח בבה"ל לא כך, כמו כן בספר אורחות שבת חלק א' פרק ג' הערה ג' הביא מהגר"ש אויערבאך שליט"א שיש לומר לפי התוס' שכל אחד נחשב כפסולת לגבי השני, ולכן נראה שאין לסמוך על סברא זו להקל.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

שביבים / שאול שיף

ובני קורח לא מתו

אם בני קרח לא מתו. היכן הם?! איפה הם 'מסתתרים'? / הרה"ג הרב שמואל ברוך גנוט שליט"א משיב על שאלה זו, מתוך דבריהם של חכמינו וגדולי המפרשים.

"ובני קרח לא מתו", כך קובעת התורה (במדבר כ"ו, י"א). מדוע? ואם כן, היכן הם כעת?

שלושה בנים היו לקרח, אסיר, אלקנה ואביאסף. הילקוט שמעוני מספר לנו כי "בשעה שהיו ישראל יושבים אצל קרח אביהם, רואים את משה וכובשים את פניהם בקרקע. אמרו: "אם נעמוד בפני משה רבנו, ננהג בזיון באבינו. וכבר נצטווינו על כבוד אב ואם. ואם לא נעמוד, הרי כבר כתוב "מפני שיבה תקום". ואז החליטו השלושה ש"מוטב שנעמוד בפני משה רבנו, אע"פ שאנו נוהגים בזיון באבינו. באותה שעה הרחישו את לבם בתשובה. עליהם אמר דוד "רחש ליבי דבר טוב".

לעומת דברי הילקוט, שבני קרח שבו בתשובה. עליהם אמר דוד "רחש ליבי דבר טוב". הרי שבמדרש תהילים (מ"ד) מספר שבני קרח התקשו, בגלל שהשאול היה פתוח לפניהם והאש מתלהטת סביבותיהם, לשוב בפיהם בתשובה, ולכן שבו בתשובה במחשבתם. נמצא שלדברי המדרש שבו הם בתשובה רק כשהקרקע החלה לבעור, תרתי משמע, תחת רגליהם.

היכן הם הבנים?

בסנהדרין (ק"י, א'). נאמר: "בני קרח לא מתו-תנא משום רבנו: אמרו מקום נתבצר להם בגיהנום וישבו עליו ואמרו שירה". ומהו "התקנת המקום בגיהנום"?, מסביר רש"י: "התקין להם הקב"ה מקום גבוה, שלא העמיקו כל-כך בגיהנום ולא מתו". לפי משמעות זו משמע שבני קרח אכן מתו, במובן הגשמי של המילה. רק שלא "העמיקו כל כך" בגיהנום מבחינת אובדן נצחי. אך לעומת זאת מדברי הגמרא במגילה (י"ד, ב') נראה שבני קרח לא מתו כלל מיתה פיזית והם ישבו בגיהנום ואמרו שירה", שיר מזמור לבני קרח".

וכך כתב רש"י (תהילים מ"ב): "וכשנבלעו כל סביבותיהם ופתחה הארץ את פיה, נשאר מקומם בתוך פי הארץ, ושם אמרו שירה, ושם יסדו את מזמורי התהילים הללו ועלו משם, ושרתה עליהם רוח הקודש ונתנבאו על הגלויות ועל החורבן ועל מלכות בית דוד".

כך היא גם דעת הרשב"א (מגילה שם), שהסביר ש"ובהיבקע הארץ אשר תחתיהם הוא גיהנום שלהם, נתבצר להם מקום שם שישבו ולא נבלעו, ואלו ראויים היו להתבלע זולתי שיעשו תשובה, ונעשה להם נס ונשאר תחתיהם קצת מקום מתוך הבקע שלא נפל, ועמדו עליו. ומפני שהיה ראוי ליפול, אלא שנשאר אותו הרום בתוך הבקע בהשגחה מאיתו יתברך להצלתם, אמרו כאן שעמדו ברומו של עולם".

ואמנם לדעת המדרש תהילים אנו רואים שבני קרח כלל לא ירדו לגיהנום, אלא "נמצאו בניו של קרח כתורן של ספינה, שנאמר "ויהיו לנס". רבי אומר: נקרעו כל סביבותיהן ואותו מקום שהיה תחתיהן לא נקרע. רבי שמואל בר נחמני אמר: לא היו שלשתן עומדים על מקום אחד, אלא כל אחד עומד בפני עצמו ודומים לשלוש עמודים"...

בני קרח לא מתו עד היום

הדרשנים אומרים ש"בני קרח לא מתו", עד היום הזה. מאז קרח ועד היום ישנם "בני קרח", כאלה הצועדים בדרכו, דרך המחלוקת. עד היום נלחמים יהודים שומרי תורה ומצוות זה בזה על מריבות עקובות מדם ואש ותמרות עשן, שרובם ככולם עוסקים בשאלה של "מי בראש". לא חבל?

"נחמתני נחמתני"

בספרו "המאור הגדול" (סיפור חייו של אבי שושלת גור בעל חידושי הרי"ם, עברית י. שן, בני ברק) מספר הרב מאיר שוורצמן: פעם אחת נכנס רבי יצחק מאיר מגור לבקר את חברו מתקופת פשיסחא, ר' יעקב מרדזימין, שנעשה אחר כך תלמידו של רבי יצחק מוורקי ונתפרסם כבעל מופת מופלג. מצאו רבי יצחק מאיר כשהוא יושב וגונח ופניו חיוורות ויגעות. שאל אותו רבי יצחק מאיר: מדוע אינך שולח לקרוא לרופא? ענה לו רבי יעקב ואמר: "ברוך השם לא חולה אני ולא חלש ואיני נזקק לרופא. אלא, כיוון שמגיעים ימות החמה, ימים שקוראים בהם את הפרשיות שלח וקרח, אני חש מועקה כבדה בלבי.

צא וראה מה התורה מספרת לנו בימים אלו: על עבירות חמורות ועל כפיות טובה כלפי השם יתברך מצד אותו דור דעה, אשר זכה לראות נסים ונפלאות, קריעת ים סוף ומתן תורה, והיו לנו מנהיגים כה נשגבים כמשה ואהרן. נבצר ממני להבין, איך הללו שולחים מרגלים המוציאים את דיבת הארץ, מתאוננים ומתאוננים שוב ושוב, מתאווים ורוגזים ועל כולם מחלוקת קרח ועדתו. איך יכולים להגיע עד כדי כך? זאת ועוד: הלוא הם חזרו בתשובה, ולמה נכתבו עוונותיהם לדורות?

פני ר' יצחק מאיר נתלהטו, הוא התקרב אל רבי יעקב ואמר בקול חד: הרבי מרדזימין! מי יתן ומצוותינו היו שקולות כנגד עבירותיהם של דור המדבר. מעבירותיהם של אלה נכתבה התורה ומה ייעשה ממצוותינו?

מיד אורו פניו החיוורות של הרבי מרדזימין וברק של שמחה ניצת בעיניו. "החייתני", קרא בהתרגשות אל ר' יצחק מאיר, "נחמתני, נחמתני". ואת כל זה קראתי ב"פנינים ואבני חפץ" על התורה לר' שלמה אשכנזי ז"ל.

כעתה כן אז

לפני 137 שנה, בראש חודש כסלו תרל"ד (1873), התאספו בירושלים מספר אנשי מעשה וייסדו חברה שתכליתה להקים שכונה חדשה מחוץ לחומות העיר העתיקה. זאת, משום שמחירי השכירות ששילמו תושבי ירושלים באותם ימים הרקיעו שחקים, והקשו מאוד על חייהם של המתגוררים בעיר העתיקה.

וכך תיאר זאת ר' יוסף ריבלין בעיתון 'הלבנון' באותה שנה: "אין קצה לאוצרות הכסף והזהב אשר יריקו בני עמנו, כספרדים כאשכנזים, למלאות אמתחות בעלי החצרות והבתים (הנכרים), ולפי רבות העולים לגור בארצנו כן יעלה מחיר הדירות עד כי גאה גאה, וחדר

היותר קטן אשר אך יעמדו בו מיטה ושולחן וכיסא ישקלו בעדו 500 או 600 גרוש לשנה... העוני ידו פרש על כל חשקת לבבנו לא יתננו הרים ראש."

הפתרון שהגו פרנסי העיר היה, התאגדות של 100 תושבים שיקנו יחד חלקת אדמה המתאימה להקמת 100 בתים וחצרות, ויבנו את בתיהם בבנייה מרוכזת, מעין קבוצת רכישה בנוסח המאה ה-19. ואכן, מדווח ריבלין, "בשניים-שלושה ימים והנה החברה נוסדה, ותיתן יד בשערי בת ציון"!

בהמשך תיאורו הנרגש ב'הלבנון', שיצא לאור במיינץ שבגרמניה באותה תקופה, גיליון י"ח בטבת תרל"ד, 7 בינואר 1874 מספר הפרנס הירושלמי על בחירת שבעת האחראים על החברה "בדעות נעלמות", היינו בבחירה חשאית, והוא מסיים: ועתה התקווה מרחפת ונשקפה לנו כמו שחר כי החברה הזאת תגדל... ותעש חיל באפרתה. והחברה נתייסדה ביום ה' ר"ח כסלו לסדר ברכת ה' את יצחק וימצא בשנה ההיא מאה שערים, על כן שם חברתנו "מאה שערים" ושם המקום "רחובות", כי עתה ירחיב ה' לנו ופרינו בארץ". אלא שהציבור אימץ את השם מאה שערים, זו המוכרת לנו היטב.

(על פי "מעמקים" / מאה שערים וכמה השערות / יעקב עציון)

עבד ה'

בהספד שנשא רבי אלחנן וסרמן זצ"ל על רבו, מרן בעל החפץ חיים, אמר בין היתר: "תארו לעצמכם, אילו היה אדם מנסה להספיד את משה רבנו ע"ה, איפה היה מתחיל ובמה היה מסיים? הרי אין קץ וסוף לשבחים שיכול היה לומר עליו ואודותיו. ובכל זאת: התורה בבואה לתאר את הרועה הנאמן שנסתלק לחיי עולם, במה הספידתו? בשתי מלים בלבד: "וימת משה עבד ה'".

כל מציאותו ושבחו של משה רבנו טמונים בשתי התיבות הללו...

"עבד ה'" זו הייתה מציאותו של מרן בעל החפץ חיים זצ"ל. בכל לבבו, נפשו ומאודו עבד את בוראו, וכל מעשיו עלי אדמות נועדו לקדש שם שמים".

תורה ברוח הזמן

מסופר על ר' צבי הירש לוין ז"ל, אב"ד ברלין, שנשאל על ידי המשכיל הידוע, דוד פרידלנדר, הייתכן כב' הרב שמצוות שמזמן עבר עליהן הכלח אנו נקיימן היום בזמנים שלנו?! והוסיף ואמר: אני בטוח שאילו משה רבנו היה חי בתקופה שלנו, היה משנה הרבה מן המצוות. לפי רוח הזמן.

השיבו הרב: אמשול לך משל. סוחר אחד שכר עגלון להובילו עם סחורתו ליריד שבלייפציג. ותנאי התנה עמו, שאם לא יביאהו למחוז חפצו בזמן - יפסיד העגלון, שכר נסיעתו, ובנוסף לכך ישלם לסוחר פיצויים מתאימים עבור נזקיו הכספיים. והנה הימים ימי חורף. מיד אחר צאתם החל לרדת גשם עז ואחריו לא פיגר השלג לבוא, עד כי העגלון תעה בדרכו. רק בנס ממש הגיעו ללייפציג, אלא שאת ימי השוק כבר איחרו. תבע הסוחר מהעגלון ליישם ההסכם ביניהם. ואילו העגלון תבע את שכרו. החליטו השניים לגשת לבוררות בבית דינו של הרב המקומי.

הרב שמע את טענות הצדדים וקבע כי העגלון לא עמד בתנאי העסקה. רגז העגלון וצעק אל עבר הדיינים: הרי אנוס הייתי ואונס רחמנא פטריה, ואילו הרב דן שוגג כמזיד?! השיב לו הרב בנחת: לא אני חייבתיך בני אלא תורתנו הקדושה. כל מה שפסקתי היה על פי דין תורה. הרהר העגלון מעט ושאל: רבי, מתי ניתנה התורה לישראל? השיב הרב: וכי מי אינו יודע זאת. חג מתן תורה היה בשישי בסיוון. מיד החל העגלון לצעוק: בשישי בסיוון הלא אין גשמים וודאי שאין שלגים. בקיץ היית נוסע בבטחה ולא תועה וגם לא הייתי מאחר. מתורה שניתנה בקיץ, אי אפשר לפסוק הלכות ולהוציא לאור את משפט בחודש טבת. לדידי ברור שאם היה משה רבנו נותן את התורה בחורף, כי אז היה כותב לפטור אותי,שכן אז המשפט היה לפי רוח הזמן, והדין ודאי היה לזכותי.

לעגלון זה נמשלת בעיני ר' דוד, אמר הרב בקור רוח, ופני דוד פרידלנדר חפו ויצא מעם פניו בחרי אף.

(מאוספו של ר' יצחק גולדבלט)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il